

25.49x31.93	1/2	6 עמוד	שבת - מקור ראשון	02/2018	62207725-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

06 > "עקרונות קדושים": האבות הרעיוניים של הליכוד והשבת

אפרים אבן

"אחד הרעיונות המופלאים שלהם זכה האדם"

טועים ומטעים חברי הכנסת והשרים שהסתמכו על מורשתם של ז'בוטינסקי ובגין כדי להתנגד לחוק המרכולים. עיון בהגותם מעלה שהם דווקא העלו על נס את ערכה הציבורי של השבת

ומאז, כל ימי חייו, רחש כבוד למסורת היהודית. בימים שאחר כך יכיר ז'בוטינסקי שני אישים שבזכות אישיותם עמד על ערכה הגדול של המסורת היהודית בחיי העם היהודי.

האחד היה הרב אייזיק לייב פאלק, הרב הצבאי של הגדוד העברי במלחמת העולם הראשונה, שבימים אלה מציינים 100 שנה להקמתו. רב זה היה אהוב על ז'בוטינסקי ועל כלל חיילי הגדוד העברי. כל כך חיבבוהו חיילי הגדוד עד שהחליטו מרצונם להימנע מעישון סיגריות בימי השבת. השני היה הראי"ה קוק שבהתנהלותו ובמסורתיותו כבש את לב ז'בוטינסקי, עד כי זה סבר שראוי שרב גדול זה יינתן לו התואר "הכוהן הגדול" של הרבנים היהודים כולם. מעניין מכתב ז'בוטינסקי מיום א' בתמוז תרפ"ט לרב קוק, במכתב זה כותב ז'בוטינסקי כי "בהסתדרות ברית תרומפלדור (=בית"ר) יש חוק האוסר על חבריה כל מעשה של חילול שבת בפרהסייה".

מקור לתחיקה סוציאלית

ז'בוטינסקי נמנע מחילול שבת בפרהסייה. לקראת הבחירות לקונגרס הציוני ה-16 בשנת תרפ"ט הוזמן ז'בוטינסקי להתארח בשבת בבית שברובע היהודי בעיר העתיקה, ולנאום בבית הכנסת "רבי יוחנן בןזכאי" שברובע לפני יהודי העיר. עם רעייתו ואחותו שנלוו אליו, הגיע ז'בוטינסקי כבר ביום שישי לבית מארחו מרדכי מלכה, מגיבורי פרעות תר"פ בירושלים, ובכל השבת הקפיד על כללי ההתנהגות הנאותים של יום המנוחה. העיתונאי אייזיק רמבה, שהיה מזכירו, מספר כי באחד מימי השישי נסע ז'בוטינסקי ברכבת אל אחת מקהילות ישראל. תוך כדי אותה נסיעה נכנסה השבת. ז'בוטינסקי לא היסט. הוא ירד מן הרכבת באחת התחנות הכפריות שלפני היער, ואת המשך רכבו, מרחק של כעשרה מילים, עשה ברגל.

הם נוכחים לדעת כי בעוד שבצוהרי יום שישי "עוד המו" הסמטאות של העיר מרוב אדם, הנה עתה, אחד כניסת השבת, "ההמולה נדמה... החנויות נסגרו זו אחר זו. השבת ירדה בחגיגיות על העיר הרוחשת חיים... כל מי שהתהלך בסמטאות האלה, רבק בורח דתי, תהיה עמדתו כלפי הדת אשר תהיה... השבת שְׁכָנָה בלבבות".

מקס נורדאו נדרש לסוגיה אגב דיון שהתעורר בזמנו בשאלה אם רצוי לבטל את השבת ולדחותה ליום א' בשבוע. להוגה הדעות הציוני לא היה ספק כי דבר זה, שבו "מבטלים סימן אחד מסימני היהדות", עלול להביא לביטול "ההבדלים שבין ישראל לאומות העולם", היינו להתבוללות גמורה של היהודים בקרב האומות האלה. אחד העם במאמרו "שבת וציוניות" קובע כי כדי לעמוד על ערכה של השבת "אין צורך להיות ציוני או מרקדק במצוות", שכן כל המרגיש קשר אמיתי עם חיי האומה היהודית בכל דורותיה "לא יוכל בשום אופן... לצייר לו מציאות עם ישראל בלי 'שבת מלכתא'".

במאמרו מביא אחד העם את אמרתו הידועה מאז מאוד, ולפיה "יותר משישראל שמרו את השבת, שמרה השבת אותם". דעתו בעניין נחרצת: אילולי השבת היו היהודים "יורדים לבסוף לדיוטא התחונה של 'זומויות' ושפלות מוסרית ושכלית".

אבל חשובות בעניין זה רעותיהם של זאב ז'בוטינסקי ושל מנחם בגין, האבות הרוחניים של תנועת הליכוד ואולי של המחנה הלאומי כולו, שהרי בשני אילנות גדולים אלה נתלו מתנגדי החוק מקרב חברי הכנסת של הליכוד ושל ישראל ביתנו.

בהשפעת אמו, שהתפללה בוקר וערב, הרליקה נרות שבת, הקפידה על כשרות חמורה ולימדה "מורה אני" ו"קריאת שמע" את ילדיה, אמר זאב ז'בוטינסקי קדיש על אביו, שמת בעורו ילד, בכל השנה הראשונה לפטירתו,

"בבית הספר שלי ניסו למרוח את שפתותיי בשומן חזיר; נלחמתי בחירוף נפש - ואוכל" הסר את הדיברות, יורם רענן, שמן על בד, 2016. משמאל: מנחם בגין בנערותו באדיבות ארכיון מרכז מורשת בגין

אף שחלפו מספר שבועות מאז שנתקבל בכנסת החוק המכונה "חוק המרכולים", נמשך עדיין הפולמוס הציבורי סביב משמעותו ותועלתו. בתחנות השידור ובעיתונות הכתובה מוסיפים לעסוק בנושא. כזכור, ברוב של קול אחד בלבד נתקבל החוק. סיעות האופוזיציה הצביעו כולן נגדו, וכך עשתה גם סיעת ישראל ביתנו הנמנית עם "המחנה הלאומי". גם בקרב חברי סיעת הליכוד נתגלו פרצות. לא כל חברי הסיעה נכחו באולם המליאה בעת ההצבעה על החוק, ורבים מחברי הכנסת של הסיעה, ביניהם שרים, יצאו חוצץ בפומבי נגדו. כמה מהם הזכירו את זאב ז'בוטינסקי ואת מנחם בגין, וטענו כי רוח חוק זה נוגדת כביכול את מורשתם. האמנם הם צודקים? ראוי להידרש תחילה, ולו בקיצור רב, ליחסם של כמה מראשי התנועה הציונית לשְׁפָת ולערכה בחיי העם היהודי. מתברר שכמעט כל ראשי התנועה נדרשו לסוגיית השבת, אם במישרין ואם בעקיפין.

אחד מסימני היהדות

תיאודור הרצל, מייסד ההסתדרות הציונית העולמית, נדרש לנושא בפרק החמישי של הרומן האוטופי "אלטנוילנד" פרי עטו. הרצל מתאר שם כיצד בעיר ירושלים, הנבנית לתפארה, ב"בניין הגדול והמפואר בְּלָכָן וזהב שְׁגָגוּ נשען על עמודי שיש שבראשם כותרות זהב", מצוי בית המקדש של היהודים "שנבנה מחדש". כשבאים כמה מגיבורי הרומן אל בית המקדש באחד מלילות השבת

ד"ר אפרים אבן הוא יו"ר מועצת חטיבת המייסדים בתנועת הליכוד. כיהן כיו"ר הוועד הפועל הציוני, כעורך רבעון "האומה" שבהוצאת המסדר עלי-שם ז'בוטינסקי וכיו"ר ברית חיילי האצ"ל

62207724-0	02/2018	מקור ראשון - שבת	עמוד 7	2/2	13.14x25.06
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מאמין". הוא נתן פומבי רב לאמונתו זו הן בנאומיו והן בכתביו. הביטוי "בעזרת השם", למשל, היה שגור הרבה בפיו ובעטו. בנאומיו ובכתביו יש והביא ממזמורי תהילים, וכך עשה, למשל, בסוף נאום הניצחון שלו במוצאי יום ה'17 במאי 1977, יום הבחירות לכנסת התשיעית שהביאו ל"מהפך". בגין הוקיר את ערכן של השבת ושל המסורת היהודית בכלל. בספרו "מורי זאב ז'בוטינסקי" כתב:

השבת ניתנה לנו לפני אלפי שנים. זהו אחד הרעיונות המופלאים שלהם זכה האדם. עובדה היא כי כאשר אבותינו שמעו לקול 'שמור את יום השבת לקדשו' הם היו לא רק מעטים, אלא היחידים. הרעיון הזה... היה נחלת ישראל סבא, וממנו קיבלוהו עמים רבים.

בסעיף ו' (8) בעקרונות תנועת החרות, התנועה המדינית שהקים בגין עם יוצאי האצ"ל לאחר עלותם מן המחתרת, נקבע כי במדינה העברית ובמולדת המשוחררת יש להקים חברה חדשה שתהא מושתתת בין השאר על "יחס כבוד לקודשי האומה". דברים דומים כתובים גם בחוקת הליכוד. בפרק ב' ("מטרות") נאמר כי תנועת הליכוד "חותרת להשגת מטרות אלה... (ד) השרשת ערכיה הנצחיים של מסורת ישראל בחינוך ובחיי המדינה, שמירת ערכי המוסר וטוהר המידות והקמת חברת מידות בארץ ישראל".

הנה כי כן, הוקירו ז'בוטינסקי ובגין את ערך השבת, וטועה ומטעה מי שמסתמך על הגותם בהתנגדותו לסגירת המרכולים ביום השבת. אוסיף כאן לסיום אפיזודה מעניינת, בלתי ידועה למיטב ידיעתי, מחיי מנחם בגין, הנוגעת ליחסו אל יום השבת. חיים קורפו, שהיה שר התחבורה בממשלת בגין, סיפר לי כי לפני תחילת ישיבת הממשלה שבה נתקבלה ההחלטה להפסיק את טיסות חברת התעופה אל-על בשבת, קרא לו בגין והורה לו חרימשמעית שלא לתת יד לשום פשרות בעניין זה. "קרקע את כל מטוסי אל-על בשבתות ובמועדי ישראל", הורה. לאחר שנתקבלה בממשלה ההחלטה, הוסיף קורפו, כתב לו בגין פתק (הוא הראה לי אותו ואף נתן לי תצלום ממנו), ובו נאמר: "בבית הספר שלי (=בפולין) ניסו למרוח את שפתותי בשומן חזיר; נלחמתי בחירוף נפש - ואוכל. בשבת לא כתבתי בבית הספר היסודי, התיכון והאוניברסיטה - אפילו פעם אחת." ●

על ערכם הגדול של השבת ושל עוד סמלים מתחום מורשת היהודים העתיקה, כמו הפאה והיובל, עומד ז'בוטינסקי באריכות במשנתו הסוציאלית רחבת ההיקף. מתברר כי השקפת עולמו הסוציאלית הושפעה עמוקות מהם. במקום אחד כתב ז'בוטינסקי על השבת את הדברים האלה:

העיקרון של "שבת" הוא אותו שורש אשר מתוכו צמח מלוא היקפה של התחיקה הסוציאלית בימינו, המגינה על זכויותיו ועל מצבו של הפועל השכיר. מלבד מנוחת השבת מצויים בתנ"ך עוד כמה וכמה חוקי מגן לוויסותה של עבודת שכיר... את כל הפרטים הללו אפשר לכלול באורח סמלי במושג שבת. תמצית המושג היא בכך שהחבר רה אסור לה לעזוב את הפועל השכיר לחסדו של נותן העבודה... במובנה הרחב השבת היא הראשית והמקור לכל אותן הרפורמות אשר מאות שנים של לוחמים סוציאליים ידעו להשיג בתחומים לאין ספור של ההגנה על הפועל. עקרון זה הופיע לראשונה בתנ"ך לא רק כאחת מתרי"ג המצוות, אלא כאחד מעשרת הדברים.

במקום אחר כתב ז'בוטינסקי: "אינני מציע 'להמציא' תורה סוציאלית... אני אומר שכבר ישנה במסורת התנ"כית והתלמודית", ועוד כתב: "השבת היא אב טיפוס לכל תחיקה שמטרתה להגביל את זכויות ההון לעומת העבודה - מה שאנו קוראים היום ניצול אדם בידי רעהו". אין פלא שבועידת היסוד של ההסתדרות הציונית

החדשה (הצ"ח) בשנת 1935 נקבע בהשראת ז'בוטינסקי כי "תעודת הציונות היא גאולת ישראל וארצו, תחיית מלוכתו ושפתו, והשרשת קודשי תורתו בחיי האומה... ותעודה זאת, זכות בכורה לה על תועלתו של היחיד, הקיבוץ או המעמד". הנה כי כן, מגלה ז'בוטינסקי הליברל את דעתו כי כמה חלקים ב"תעודת הציונות", ובהם "השרשת קודשי תורתו בחיי האומה" יש להם "זכות בכורה" אף "על תועלתו של היחיד", שהייתה - אף היא - זכות מקודשת בעיניו.

מעניין ביותר מכתבו של ז'בוטינסקי לבנו ערי, שנכתב במוצאי ועידת יסוד זו. נוסח זה של החלטת הצ"ח, כתב ראש בית"ר לבנו, "אני הצעתיו". והוא מוסיף: "אני תומך בכל אות ואות. אצלי זוהי מסקנה של הרפורמיזם חמש שנים ויותר... יש בתורה עקרונות קדושים באמת, ודבר קדוש כדאי גם להשריש... לו אפשר היה לברוא דור שכולו מאמין, הייתי שמח".

כבוד לקודשי האומה

מנחם בגין היה משחר נעוריו "מאמין בן